

Lise Öğrencilerinin Okul Tükenmişlik Düzeyleri ve Anne-Baba Tutum Algıları Arasındaki İlişki

The Relationship Between School Burnout Level and Parents Attitudes of Highschool Students

Zeynep Banu GÜNDÜZ, MEB, Yahya Kemal Beyatlı Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi, bgunduz60mail.com
Arzu ÖZYÜREK, Karabük Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, a.ozyurek@karabuk.edu.tr

Öz. Bu çalışmada, lise öğrencilerinin okul tükenmişlikleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın evreni Karabük İl merkezinde bulunan resmi ortaöğretim kurumlarının 9, 10, 11 ve 12. sınıfa devam eden lise öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem grubunu 342 kız 218 erkek olmak üzere toplam 560 öğrenci oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında "Ortaöğretim Okul Tükenmişlik Ölçeği" ve "Anne Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Spearman's Korelasyon Katsayısı ve Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma testi, Kruskal Wallis H ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır. Sonuç olarak, örneklem grubunda yer alan lise öğrencilerinin en fazla Ders Çalışmaktan Tükenme alt boyutunda tükenmişlik yaşadıkları, okul tükenmişliği düzeyleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve okul türü arasında anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin, anne babalarını demokratik olarak algılama durumu arttıkça okul tükenmişliklerinin azaldığı, anne babalarını otoriter ve koruyucu olarak algılama durumu arttıkça okul tükenmişliklerinin arttığı belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Okul tükenmişliği, anne-baba tutumu, lise öğrencileri

Abstract. In this study, burnout levels of highschool students and parent attitudes were investigated. The universe of this study was consisted of the high school students of 9th, 10th, 11th and 12th classes in Karabük. A total of 569 students consisted the sample which 342 of them were female and 218 were male. In data gathering, "Secondary School Burnout Scale", and "Parent Attitude Scale" were used. In data analysis, Spearman's Correlation Coefficient and Post-Hoc Multiple Comparison tests were used. As a result, it was determined that high school students in the sample mostly experienced burnout at the "burnout from studying" dimension. There were significant differences between students' burnout levels and gender, class level and school type. As the students' perception levels of democratic attitudes increase, their school burout levels were decreased. As the parents' authoritarian and protective attitudes increase, the level of school burnout was increased as well.

Keywords: High school students, parent attitudes, school burnout

SUMMARY

Purpose and Significance

Secondary education covers the adolescent period which students feel complex feelings. At this period, there are several factors that students experience school related burnout. In this study, the relationship between secondary school students' burnout and parent attitudes were aimed to be analyzed.

Methodology

The population of the study was consisted of the students from 9th, 10th, 11th and 12th levels in the public secondary schools in Karabük central province. The study group covered 342 female and 218 male students which are 560 in total. In data gathering, "Secondary School Burnout Scale", and "Parent Attitude Scale" was used. In data analysis, Spearman's Correlation Coefficient and Kruskal Wallis H test and Mann Whitney U tests were used.

Results

Students burnout caused by studying took the first place and then comes the lose of interest towards the school and they expressed that they get bored because of the homeworks. Male students felt more burnout than females about studying and doing homework. Vocational and Anatolian High School students felt burnout related to their parents and teachers while Science High school students felt burn out because of doing homework and studying. 12th class students felt more lose of interest to the school and 10th class students experiences burnout related to parents and they stated that they need more rest.

Discussion and Conclusions

Students of 9th, 10th, 11th and 12th classes in secondary schools perceived the attitudes of their parents as democratic and there were significant differences between parent attitude perceptions and gender, school type, classroom level. Students' perception related to democratic parenting, their school burnout levels were decreased. As the parents' authoritarian and protective attitudes increase, the level of school burnout was increased as well.

GİRİŞ

Ergenlik, çocukluktan yetişkinliğe bir geçiş dönemi olarak bilinir. Bu dönemde, ergende bağımsızlık ve özerklik duygusu artar. Lise dönemini kapsayan ergenlik dönemi, bedensel değişikliklerin yanında psikolojik açıdan da birçok değişimlerin yaşandığı, bireyin yaşamında başa çıkmak zorunda olduğu yeni problemlerle karşılaştığı kritik bir dönemdir. Normal gelişim süreci olan bu dönemde, ergenin duygu durumu ve davranışları, ebeveynleri rahatsız edebilir (Oswalt, 2010; Çapulcuoğlu, 2012; Bülbül, 2014). Bu nedenle, ergenler özellikle kişisel, sosyal, akademik ve mesleki gelişimde yoğun baskıyla karşılaşarak stres yaşayabilmektedirler. Yaşanılan stres ise tükenmişliğe neden olabilir.

Tükenmişlik bireyin gücünü, enerjisini ve tüm bireysel kaynaklarını kontrolsüz bir biçimde adeta tüketmeye çalışır gibi kullanmasına bağlı olarak duygusal, bilişsel ve bedensel olarak yıpranması ya da bitkin düşmesi olarak tanımlanmaktadır (Maslach, Schaufeli ve Leiter 2001). Bireylerin işlerin üstesinden gelebileceklerine ilişkin yeterlilik inançları, karşılaştıkları problemlerle başa çıkma yöntemleri ve anne-baba tutumları onların tükenmişlikleri üzerinde etkili olabilecek etmenlerdir (Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013). Öğrencilerde ise tükenmişlik, okul tükenmişliği şeklinde ortaya çıkabilir.

Okul tükenmişliği, okulun ve genel olarak eğitim yaşantısının “aşırı” taleplerinin öğrencileri duygusal, bilişsel ve bedensel olarak yıpratmasını ya da bitkin düşürmesini ifade etmektedir (Aypay ve Eryılmaz 2011). Eğitim sisteminin genellikle sınav odaklı ve rekabete yönlendirici nitelikte olması öğrencilerin kendilerinde, ailelerinde ve öğretmenlerinde akademik başarı için sınavlarda başarılı olmak zorunluğu gibi bazı beklentilerin oluşmasına sebep olabilmektedir (Seçer ve Gençdoğan 2012). Bir üst eğitim kademesinde daha iyi bir eğitim alabilmek için yüksek not ortalamasına gereksinim duyulması, ilaveten bazı zorlu sınavları da başarmak zorunda olmak birçok öğrencide tükenmişliğe yol açabilir (Aypay ve Sever 2011). Bu durum özellikle ergenlik döneminde, kişilik gelişimini etkileyebilir.

Ergenlerde tükenmişliği etkileyebilecek faktörlerden biri de ailedeki cinsiyet farklılığını vurgulayan eğitim olabilir. Aile ve toplumun beklentileri, erkek çocuk üzerinde baskıya yol açabilmektedir. Erkekler kızlara göre daha atak, bağımsız ve girişken yetiştirilmekte ve herhangi bir sorunla karşılaştıklarında yardım almaktan kaçınabilmektedirler. Bu durum ise onların sosyal destek arayışlarını olumsuz yönde etkileyerek tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmasında rol oynayabilmektedir (Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013). Ayrıca anne babalarıyla ilişkilerini olumlu algılayan ergenler, bu dönemde yaşanan değişimlere daha kolay uyum sağlarken olumsuz olarak algılayanlar daha fazla uyum ve davranış sorunları gösterebilirler (Bülbül 2014). Baumrind, çocuk yetiştirme sürecinde anne-babaların sergilediği tutum ve davranışlar ile kullandıkları yöntemleri “anne-baba tutumları” olarak adlandırmıştır (Akt. Sümer ve Güngör 1999). Gelişmekte olan ergen, özellikle anne-baba tutumlarını içselleştirerek kendi davranışlarını bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde şekillendirmektedir (Hummel ve Gross 2001). Çünkü ebeveynlerin edinmiş oldukları deneyimler, davranışlar ve tutumlar çocuğun davranışlarını ve kişiliğini etkilemekte ve çocukların bu davranışları gelecekteki yaşamına taşımasına neden olmaktadır (Öztemel 2009). Tüm bu nedenlerle, lise öğrencilerinin kişisel bazı değişkenlerin yanında anne baba tutumları ve okul tükenmişliği arasındaki ilişkinin belirlenmesi, bu konuda farklı bir bakış açısı geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, okul tükenmişliği araştırmalarının çoğunlukla üniversite öğrencilerine odaklandığı (Ören ve Türkoğlu 2006; Salanova vd 2010; Balkış vd 2011; Gündüz, Çapri ve Gökçakan 2012; Sarıgöz ve Çermik 2012; Seçer 2015), ortaöğretim öğrencileriyle yapılan sınırlı sayıda çalışma olduğu görülmüştür. Okul tükenmişliği ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde; okul tükenmişliği ile anne baba tutumları arasındaki ilişkileri gösterir çok fazla çalışmaya rastlanmamıştır. Ortaöğretim ikinci kademe öğrencilerinin ergenlik döneminde olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu dönemde tükenmişlik yaşama ihtimallerinin daha fazla olduğu düşünülebilir. Öğrencilerin yaşadığı tükenmişlik, okulun ve anne-babaların aşırı beklentilerinin öğrencileri psikolojik olarak yıpratmasını ve kendini yetersiz algılamasını ifade etmektedir. Anne-babaların benimsedikleri tutumlar, çocukların öncelikle kendilerine yönelik düşüncelerine ve değerlendirmelerine daha sonra diğer kişilerle kuracakları ilişkilerine yön

verecektir. Anne-baba tutumlarının olumsuz etkileri nedeniyle, ergenin sosyal, duygusal ve fiziksel ihtiyaçları yeteri kadar karşılanamayabilir. Öğrenciden beklenen yüksek performans, takdir edilmeme, ailelerin baskıcı ve otoriter tutumları ergenlerin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir, tükenmişlik düzeyini artırabilir. Tüm bu nedenlerle bu çalışmada, lise öğrencilerindeki okul tükenmişliğinin, algıladıkları anne-baba tutumlarına göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Ortaöğretim öğrencilerinin okul tükenmişlik düzeyi ile cinsiyet, devam ettikleri okul türü, sınıf düzeyi değişkenleri arasında anlamlı farklılık var mıdır?
- Ortaöğretim öğrencilerinin okul tükenmişlikleri ile algıladıkları ana-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

YÖNTEM

Evren ve Örneklem

Nicel olarak tasarlanan bu çalışma, betimsel tarama modelinde yapılandırılmıştır. Evren, 2015-2016 öğretim yılında Karabük il merkezindeki 14 resmi ortaöğretim kurumunda öğrenim gören 3619'u erkek, 3231'i kız olmak üzere toplam 6850 öğrenciden oluşmaktadır. Bu evrenden, seçkisiz kümeleme yoluyla belirlenen beş okul ve bu okullarda öğrenim gören 9, 10, 11 ve 12.sınıflardan uygulama yapıldığı gün okulda olup çalışmaya katılmaya gönüllü olan 560 öğrenci örneklemi oluşturmuştur. Örneklem grubunun %61,07'si kız, %38,93'ü erkek; %24,29'u 9.sınıf, %26,07'si 10.sınıf, %26,07'si 11.sınıf ve %23,57'si 12.sınıfta; %39,82'si Meslek Lisesi, %43,04'ü Anadolu Lisesi ve %17,14'ü Fen Lisesi öğrencisidir.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada, öğrencilerin okul tükenmişlik düzeylerinin değerlendirilmesi amacıyla Ortaöğretim Okul Tükenmişlik Ölçeği (OOTÖ), öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumlarının değerlendirilmesinde "Anne Baba Tutum Ölçeği" kullanılmıştır.

Ortaöğretim Okul Tükenmişliği Ölçeği (OOTÖ); Aypay (2011) tarafından geliştirilmiştir ve Okula İlgi Kaybı (7, 16, 19, 20, 26, 30. Maddeler), Ders Çalışmaktan Tükenme (2, 3, 8, 10, 14, 21.maddeler), Aileden Kaynaklı Tükenmişlik (6, 17, 28, 29, 32.maddeler), Ödev Yapmaktan Tükenme (1, 4, 5, 15, 34.maddeler), Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma (9, 18, 23, 31.maddeler), Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi (13, 22, 27, 33.maddeler), Okulda Yetersizlik (11, 12, 24, 25.maddeler) olmak üzere yedi alt boyut ve 34 maddeden oluşmaktadır. Dörtlü likert tipi dereceleme (Tamamen Katılıyorum, Katılıyorum, Katılmıyorum, Hiç Katılmıyorum) biçimindeki ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışmaları dört farklı ilde bulunan 14 ortaöğretim okulunda gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin alt faktörleri (OİK, DÇT, AKT, ÖYT, ÖTBS, DEG ve OY) için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayıları sırasıyla .86, .82, .83, .67, .75, .72 ve .72; iki-yarı test güvenirliği katsayıları sırasıyla .88, .78, .85, .64, .74, .65 ve .63 bulunmuştur. Açımlayıcı Faktör Analizi sonuçlarına göre, yedi faktörlü ölçeğin açıklanan varyansı % 63.49 bulunmuştur. Ölçek alt faktörleri için hesaplanan iç tutarlılık katsayıları .70 ile .86 arasındadır (Aypay 2011). Bu çalışmada farklı bir örneklem grubuyla çalışıldığı için ölçek güvenirlik katsayısı hesaplanmış ve OOTÖ toplamı için hesaplanan Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı 0,92 bulunmuştur.

Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ); Kuzgun (1972) tarafından geliştirilmiş ve Eldeleklioğlu (2005) tarafından revize edilen ölçek "hiç uygun değil (1 puan)", "pek uygun değil (2 puan)", "biraz uygun (3 puan)", "uygun (4 puan)", "çok uygun (5 puan)" şeklinde 5'li likert tipindedir. Demokratik Anne-Baba Tutumu (1, 2, 6, 7, 13, 14, 15, 20, 21, 22, 29, 30, 36, 37 ve 39.maddeler), Koruyucu-İstekçi Anne-Baba Tutumu (4, 9, 10, 11, 17, 18, 19, 24, 25, 26, 27, 28, 32, 33 ve 34.maddeler) ve Otoriter Anne-Baba Tutumu (3, 5, 8, 12, 16, 23, 31, 35, 38 ve 40.maddeler) olmak üzere 40 madde ve üç alt boyuttan oluşmaktadır (Akt. Türkmen 2011). Puanlamada alt ölçekler ayrı ayrı puanlanır ve yüksek puan o alt ölçekte belirtilen niteliğe uygunluğu gösterir (Yücel 2013). İç tutarlılık Cronbach Alfa katsayıları alt boyutlar için sırasıyla .89, .78, ve .82 bulunmuştur. ABTÖ kararlılık düzeyini ölçmek için test tekrar test yöntemi kullanılmıştır. Demokratik ve Otoriter Tutum alt boyut puanları arasında .64, Otoriter ve Koruyucu-İstekçi tutum alt boyut puanları arasında ise .36

korelasyon değerleri bulunmuştur (Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013). Madde sayısı diğerlerinden daha çok ve faktör yükleri daha yüksek olan Demokratik Tutum alt ölçeğinin iç tutarlılık ve kararlılık katsayıları da yüksektir. Koruyucu/İstekçi Tutum alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı Otoriter Tutum alt ölçeğinden, Otoriter Tutum alt ölçeğinin iç tutarlılık katsayısı ise Koruyucu/İstekçi Tutum alt ölçeğinkinden biraz daha yüksektir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu 2012). Bu çalışmada ABTÖ toplam Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,84 bulunmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veri toplama araçları, okul psikolojik danışma ve rehberlik uzmanları eşliğinde ders programını aksatmayacak şekilde öğrencilere uygulanmıştır. Ölçeklerinin uygulanması ve çalışmanın amacı hakkında öğrencilere bilgi verilmiş ve çalışmaya gönüllü olan öğrencilere ölçek formları verilerek kendilerine en uygun olan seçeneklerden birini işaretlemeleri istenmiştir.

Elde edilen veriler SPSS 20 paket programı ile analiz edilmiş, sonuçlar yorumunda anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımaması nedeniyle Mann Whitney U ve Kruskal Wallis H Testlerinden yararlanılmıştır. Anlamlı fark olduğunda Post-Hoc Çoklu Karşılaştırma Testlerinden Bonferroni düzeltmeli çoklu karşılaştırma yöntemiyle farkın kaynağı belirlenmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkiler incelenirken Spearman's Korelasyon Katsayısından yararlanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1'de, öğrencilerin okul tükenmişliğinin cinsiyet değişkeninden etkilenip etkilenmediğine ilişkin Mann Whitney U-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin OOTÖ Puanlarının Cinsiyete Göre Mann Whitney U-Testi Sonuçları.

Alt Boyutlar	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	Sıra Ort.	M.W.U.	
						Z	p
Okula İlgi Kaybı	Kız	342	13,38	4,62	269,94	-1,939	0,053
	Erkek	218	14,09	4,55	297,06		
	Toplam	560	13,66	4,60			
Ders Çalışmaktan Tükenme	Kız	342	14,18	4,03	262,6	-3,287	0,001*
	Erkek	218	15,48	4,25	308,58		
	Toplam	560	14,68	4,16			
Aileden Kaynaklı Tükenmişlik	Kız	342	11,27	4,14	256,42	-4,423	0,001*
	Erkek	218	12,91	4,07	318,28		
	Toplam	560	11,91	4,19			
Ödev Yapmaktan Tükenme	Kız	342	11,58	3,50	253,34	-4,993	0,001*
	Erkek	218	13,19	3,82	323,11		
	Toplam	560	12,21	3,71			
Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma	Kız	342	9,20	3,08	263,66	-3,099	0,002*
	Erkek	218	10,05	3,25	306,92		
	Toplam	560	9,53	3,17			
Dinlenme ve Eğlenme Gerekksinimi	Kız	342	9,96	2,96	279,66	-0,155	0,876
	Erkek	218	9,95	2,95	281,82		
	Toplam	560	9,96	2,95			
Okulda Yetersizlik	Kız	342	9,97	2,91	290,45	-1,832	0,067
	Erkek	218	9,52	2,87	264,90		
	Toplam	560	9,80	2,90			

*p<0,05

Tablo 1'e göre OOTÖ Ders Çalışmaktan Tükenme, Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Ödev Yapmaktan Tükenme ve Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma alt boyut puanları bakımından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p<0,01). Kız öğrencilerin bu alt boyutlardan aldıkları puanlar ($\bar{X}=14,18$, $\bar{X}=11,27$, $\bar{X}=11,58$, $\bar{X}=9,20$) erkek öğrencilerin aynı puanından ($\bar{X}=15,48$, $\bar{X}=12,91$, $\bar{X}=13,19$, $\bar{X}=10,05$) anlamlı ölçüde düşüktür.

Okula İlgi Kaybı ile Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi alt boyutlarından alınan puanların ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık oluşturmadığı belirlenmiştir ($p>0,05$). Buna göre örneklem grubunda yer alan erkek öğrencilerin ders çalışmaktan, ödev yapmaktan, öğretmen ve ailelerinden kaynaklı tükenmişliği kız öğrencilere göre daha fazla yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 2’de, öğrencilerin okul tükenmişliğinin devam ettikleri okul türü değişkeninden etkilenip etkilenmediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin OOTÖ Puanlarının Okul Türüne Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	Sıra Ort.	Kruskal Wallis	
						H	p
Okula İlgi Kaybı	Meslek Lisesi	223	13,23	4,26	267,20	2,885	0,236
	Anadolu Lisesi	241	13,85	4,82	285,93		
	Fen Lisesi	96	14,15	4,76	297,77		
	Toplam	560	13,66	4,60			
Ders Çalışmaktan Tükenme	Meslek Lisesi	223	14,15	3,74	260,39	6,619	0,037*
	Anadolu Lisesi	241	14,91	4,28	288,65		
	Fen Lisesi	96	15,35	4,67	306,75		
	Toplam	560	14,68	4,16			
Aileden Kaynaklı Tükenmişlik	Meslek Lisesi	223	11,91	3,91	280,18	22,579	0,001*
	Anadolu Lisesi	241	12,61	4,17	307,08		
	Fen Lisesi	96	10,16	4,35	214,52		
	Toplam	560	11,91	4,19			
Ödev Yapmaktan Tükenme	Meslek Lisesi	223	11,37	3,37	244,78	20,359	0,001*
	Anadolu Lisesi	241	12,57	3,86	295,95		
	Fen Lisesi	96	13,25	3,69	324,68		
	Toplam	560	12,21	3,71			
Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma	Meslek Lisesi	223	9,40	3,22	274,03	18,54	0,001*
	Anadolu Lisesi	241	10,07	3,04	308,24		
	Fen Lisesi	96	8,48	3,12	225,90		
	Toplam	560	9,53	3,17			
Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi	Meslek Lisesi	223	9,43	2,84	252,23	15,09	0,001*
	Anadolu Lisesi	241	10,12	3,09	288,66		
	Fen Lisesi	96	10,75	2,65	325,69		
	Toplam	560	9,96	2,95			
Okulda Yetersizlik	Meslek Lisesi	223	9,78	2,82	277,80	0,132	0,936
	Anadolu Lisesi	241	9,81	2,94	283,21		
	Fen Lisesi	96	9,80	3,02	279,98		
	Toplam	560	9,80	2,90			

* $p<0,05$

Tablo 2’ye göre OOTÖ Ders Çalışmaktan Tükenme ($p<0,05$), Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Ödev Yapmaktan Tükenme, Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma, Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi alt boyut puanları bakımından öğrencilerin devam ettikleri okul türü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır ($p<0,01$). Bonferroni testi sonucunda; Meslek Lisesi öğrencilerinin Ders Çalışmaktan Tükenme alt boyut puanı ($\bar{X}=14,15$), Fen Lisesi öğrencilerine göre ($\bar{X}=15,35$); Fen Lisesi öğrencilerinin Aileden Kaynaklı Tükenmişlik alt boyut puanı ($\bar{X}=10,16$), Meslek ve Anadolu Lisesi öğrencilerine göre; Meslek Lisesi öğrencilerinin Ödev Yapmaktan Tükenme alt boyut puanı ($\bar{X}=11,37$), Fen ve Anadolu Lisesinde öğrencilerine göre; Fen Lisesi öğrencilerinin Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma alt boyut puanı ($\bar{X}=8,48$), Meslek ve Anadolu Lisesi öğrencilerine göre; Meslek Lisesi öğrencilerinin Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi ($\bar{X}=9,43$), alt boyut puanı Fen ve Anadolu Lisesi öğrencilerine göre anlamlı düzeyde düşüktür. Buna göre; Fen Lisesi öğrencilerinin Meslek Lisesi öğrencilerine göre ders çalışmaktan daha fazla tükenme yaşadıkları, Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencilerine göre daha az aileden

ve öğretmen tutumlarından kaynaklanan tükenmişlik, daha fazla ödev yapmaktan tükenmişlik yaşadıkları, Meslek Lisesi öğrencilerinin Anadolu ve Fen Lisesi öğrencilerine göre daha az dinlenme ve eğlenme gereksinimi duydukları söylenebilir. Fen Lisesi öğrencilerinin diğerlerine göre ders içeriklerinin yoğun olması ve ödev sorumluluklarının daha fazla olması gibi nedenlerden kaynaklı tükenmişlik yaşadıkları, bunun sonucunda da daha fazla dinlenme ve eğlenmeye ihtiyacı hissettikleri düşünülebilir.

Tablo 3'te, öğrencilerin okul tükenmişliğinin devam ettikleri sınıf değişkeninden etkilenip etkilenmediğine ilişkin Kruskal Wallis H-Testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin OOTÖ Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Kruskal Wallis H-Testi Sonuçları

Alt Boyutlar	Sınıf	N	$\bar{X}$	SS	Sıra Ort.	Kruskal Wallis	
						H	p
Okula İlgi Kaybı	9.sınıf	136	13,04	4,49	259,82	8,671	0,034*
	10.sınıf	146	13,18	4,66	262,09		
	11.sınıf	146	14,01	4,30	294,76		
	12.sınıf	132	14,42	4,86	306,40		
	Toplam	560	13,66	4,60			
Ders Çalışmaktan Tükenme	9.sınıf	136	14,28	3,99	267,22	4,301	0,231
	10.sınıf	146	15,14	4,38	296,32		
	11.sınıf	146	15,05	4,10	291,51		
	12.sınıf	132	14,20	4,11	264,51		
	Toplam	560	14,68	4,16			
Aileden Kaynaklı Tükenmişlik	9.sınıf	136	11,64	4,33	271,10	13,229	0,004*
	10.sınıf	146	12,90	4,19	317,86		
	11.sınıf	146	11,90	3,95	280,14		
	12.sınıf	132	11,11	4,12	249,26		
	Toplam	560	11,91	4,19			
Ödev Yapmaktan Tükenme	9.sınıf	136	11,49	3,58	250,58	7,162	0,067
	10.sınıf	146	12,14	3,41	279,43		
	11.sınıf	146	12,58	3,8	295,21		
	12.sınıf	132	12,63	3,96	296,24		
	Toplam	560	12,21	3,71			
Öğretmen Tutumlarından Bunalma ve Sıkılma	9.sınıf	136	9,08	3,12	259,22	4,038	0,257
	10.sınıf	146	9,87	3,28	297,28		
	11.sınıf	146	9,67	3,06	284,18		
	12.sınıf	132	9,47	3,19	279,79		
	Toplam	560	9,53	3,17			
Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi	9.sınıf	136	9,96	3,08	279,09	9,063	0,028*
	10.sınıf	146	10,53	2,83	312,10		
	11.sınıf	146	9,80	2,94	272,26		
	12.sınıf	132	9,49	2,90	256,11		
	Toplam	560	9,96	2,95			
Okulda Yetersizlik	9.sınıf	136	9,59	2,85	267,79	7,668	0,053
	10.sınıf	146	10,03	2,96	295,96		
	11.sınıf	146	10,17	2,91	299,99		
	12.sınıf	132	9,33	2,82	254,94		
	Toplam	560	9,80	2,90			

*p<0,05

Tablo 3'e göre, OOTÖ Okula İlgi Kaybı, Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi ve Aileden Kaynaklı Tükenmişlik alt boyut puanları, öğrencilerin devam ettiği sınıflara göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır (p<0,05). Bonferroni testi sonucunda; öğrencilerden 9. ve 10.sınıfa devam edenlerin Okula İlgi Kaybı alt boyut puanlarının ($\bar{X}$ =13,04, $\bar{X}$ =13,18), 12.sınıftakilere göre ($\bar{X}$ =14,42), 12.sınıfa devam eden öğrencilerin Aileden Kaynaklı Tükenmişlik alt boyut puanının ($\bar{X}$ =11,11), 10.sınıftakilere göre ($\bar{X}$ =12,90), 12.sınıftaki öğrencilerin Dinlenme ve Eğlenme

Gereksinimi alt boyut puanının ($\bar{X}=9,49$), 10.sınıftakilere göre ($\bar{X}=10,53$), anlamlı düzeyde düşük olduğu görülmektedir. Buna göre; 12.sınıf öğrencilerinin daha fazla okula ilgi kaybı yaşadıkları, 10.sınıf öğrencilerinin ise aileden kaynaklı tükenmişlik yaşadıkları ve dinlenme ve eğlenme gereksinimi duydukları söylenebilir.

Tablo 4'te, öğrencilerin okul tükenmişliği ve anne-baba tutum algıları arasındaki korelasyon analizi sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin OOTÖ ve ABTÖ Puanları Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Alt Boyutlar		Demokratik Tutum	Koruyucu/ İstekçi Tutum	Otoriter Tutum
Okula İlgi Kaybı	r	-0,176	0,027	0,191
	p	0,001	0,525	0,001
	N	560	560	560
Ders Çalışmaktan Tükenme	r	-0,169	0,066	0,202
	p	0,001	0,118	0,001
	N	560	560	560
Aileden Kaynaklı Tükenmişlik	r	-0,315	0,339	0,421
	p	0,001	0,001	0,001
	N	560	560	560
Ödev Yapmaktan Tükenme	r	-0,206	0,047	0,219
	p	0,001	0,266	0,001
	N	560	560	560
Öğretmen Tutumlarından Sıkılma ve Bunalma	r	-0,252	0,161	0,322
	p	0,001	0,001	0,001
	N	560	560	560
Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi	r	-0,132	0,055	0,163
	p	0,002	0,198	0,001
	N	560	560	560
Okulda Yetersizlik	r	-0,135	0,123	0,182
	p	0,001	0,004	0,001
	N	560	560	560

Tablo 4'e göre, öğrencilerin OOTÖ tüm alt boyut puanları ile ABTÖ Demokratik Tutum alt boyut puanı arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Bu ilişkiler güçlü olmamakla birlikte, negatif yönlüdür ($r=-0,176$, $r=-0,169$, $r=-0,315$, $r=-0,206$, $r=-0,252$, $r=-0,132$, $r=-0,135$). Öğrencilerin OOTÖ Okula İlgi Kaybı, Ders Çalışmaktan Tükenme, Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Ödev Yapmaktan Tükenme, Öğretmen Tutumlarından Sıkılma ve Bunalma, Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi, Okulda Yetersizlik alt boyut puanları arttıkça anne-babalarını demokratik olarak algılama durumları azalmaktadır. Buna göre, anne-babasını demokratik olarak algılayan öğrencilerin okula karşı ilgilerinin arttığı, aileden kaynaklı tükenme, ders çalışmak ve ödev yapmaktan tükenmeyi daha az yaşadıkları, öğretmen tutumlarından daha az sıkılıp bunaldıkları, daha az dinlenme ve eğlenme gereksinimi duydukları, okulda yetersizlik duygusunu daha az yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 4'e göre, öğrencilerin OOTÖ Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Öğretmen Tutumlarından Sıkılma ve Bunalma, Okulda Yetersizlik alt boyut puanları ile ABTÖ Koruyucu/İstekçi Tutum alt boyut puanı arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Bu ilişkiler güçlü olmamakla birlikte, pozitif yönlüdür ($r=0,339$, $r=0,161$, $r=0,123$). Öğrencilerin OOTÖ Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Öğretmen Tutumlarından Sıkılma ve Bunalma, Okulda Yetersizlik puanları arttıkça, anne-babalarını daha koruyucu olarak algılama durumları artmaktadır. Buna göre, anne-

babasını koruyucu olarak algılayan öğrencilerin aileden kaynaklı tükenme yaşadıkları, öğretmen tutumlarından sıkılıp bunaldıkları, okulda yetersizlik duygusunu daha fazla yaşadıkları söylenebilir.

Tablo 4'e göre, öğrencilerin OOTÖ tüm alt boyut puanları ile ABTÖ Otoriter Tutum alt boyut puanı arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmaktadır. Bu ilişkiler güçlü olmamakla birlikte, pozitif yönlüdür ($r=0,191$, $r=0,202$, $r=0,421$, $r=0,219$, $r=0,322$, $r=0,163$, $r=0,182$). Öğrencilerin OOTÖ Okula İlgil Kaybı, Ders Çalışmaktan Tükenme, Aileden Kaynaklı Tükenmişlik, Ödev Yapmaktan Tükenme, Öğretmen Tutumlarından Sıkılma ve Bunalma, Dinlenme ve Eğlenme Gereksinimi, Okulda Yetersizlik alt boyut puanları arttıkça anne-babalarını otoriter olarak algılama durumları artmaktadır. Buna göre, anne-babasını otoriter olarak algılayan öğrencilerin okula karşı ilgilerinin azaldığı, aileden kaynaklı tükenme, ders çalışmak ve ödev yapmaktan tükenmeyi daha fazla yaşadıkları, öğretmen tutumlarından daha fazla sıkılıp bunaldıkları, daha fazla dinlenme ve eğlenme gereksinimi duydukları, okulda yetersizlik duygusunu daha fazla yaşadıkları ifade edilebilir.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Çalışmada, öğrencilerin genel olarak ders çalışmaktan tükenme durumlarının ilk sırada yer aldığı, sonrasında okula ilgi kaybı olduğu ve ödev yapmaktan sıkıldıkları belirlenmiştir. Ders çalışmaktan kaynaklanan tükenmişlik, öğrencilerin günlük konu tekrarı yapma, sınava hazırlanmak amacıyla test soruları çözme ve yeni bir konuya çalışma gibi etkinliklerden yorulmasını, bıkmalarını, bu etkinlikleri anlamsız bulmasını ve daha fazla ders çalışmayı istememesini vurgulamaktadır. Okula ilgi kaybı tükenmişlik boyutu, öğrencilerin okula karşı yaşadıkları sevgisizliği, ilgi azalmasını, okulu sıkıcı bir yer olarak görmelerini ve kendilerini okulda mutsuz hissetmelerini vurgulamaktadır (Aypay ve Eryılmaz 2011).

Çalışmada, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla ders çalışmaktan, ödev yapmaktan, öğretmen ve ailelerinden kaynaklı tükenmişlik yaşadıkları belirlenmiştir. Alan yazında, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını gösteren çalışmalardan (Ören ve Türkoğlu 2006; Balkıs vd 2011; Kutsal ve Bilge 2012; Seçer ve Gençdoğan 2012; Öztan 2014; Aypay ve Sever 2015) elde edilen bulguların, bu çalışmadan elde edilen bulguları desteklediği görülmektedir. Farklı bulguların elde edildiği çalışmalara rastlamak da mümkündür. Acar ve Çakır (2015) liseli öğrencilerle yaptıkları çalışmada kız öğrencilerin ders çalışmaktan ve ödev yapmaktan tükenmişlik düzeylerinin erkeklerden daha yüksek olduğunu, erkeklerin okulda yetersizlik boyutu puanının kızlardan daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Bilasa (2016), çalışmasında kız ve erkek öğrencilerin öğrenme ve ders çalışma stratejileri açısından benzer özellikler gösterdiğini, cinsiyetin önemli bir değişken olmadığını vurgulamıştır. Gündüz ve arkadaşları (2012), üniversite öğrencileriyle yaptıkları çalışmada tükenme alt boyutunda kızların, duyarsızlaşma ve yetkinlik alt boyutlarında ise erkeklerin daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını bulmuşlardır. Sarıgöz ve Çermik (2012) üniversite öğrencileriyle yaptıkları araştırmada, tükenmişlik duygularının cinsiyete göre farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Ailedeki cinsiyet farklılığını vurgulayan eğitim, bireyin tükenmişliği üzerinde etkili olabilmektedir. Aile ve toplumun bireyden beledikleri davranışlar ve kişilik özelliklerinin sergilenmesi erkekler üzerinde daha fazla baskıya yol açabilmektedir. Erkekler kızlara göre ebeveyn kontrolü dışında bağımsızlıklarını kazanmak için daha ilgili olup, davranışları için daha fazla sorumluluk duymaktadır (Temel ve Aksoy 2010). Erkekler, kızlara göre daha atak, bağımsız ve girişken yetiştirilmekte ve herhangi bir sorunla karşılaştıklarında yardım almaktan kaçınabilmektedirler. Bu durum, onların sosyal destek arayışlarını olumsuz yönde etkileyerek tükenmişlik düzeylerinin yüksek olmasında rol oynayabilmektedir (Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013).

Çalışmada Meslek Lisesi ve Anadolu Lisesi öğrencileri aile ve öğretmenden kaynaklı tükenmişlik yaşarken Fen Lisesi öğrencilerinin ders çalışmak ve ödev yapmaktan kaynaklı tükenmişlik yaşadıkları, dinlenme ve eğlenmeye daha fazla gereksinim duydukları belirlenmiştir. Bu bulgu ile benzer olarak Çapulcuoğlu ve Gündüz (2013), Fen, Anadolu, Sosyal Bilimler ve Anadolu Öğretmen Lisesi öğrencilerinde tükenmişliğin Genel Lise ve Meslek Liselerine göre daha

fazla yaşandığını belirlemişlerdir. Öztan (2014) özel ve devlet okullarını karşılaştırdığı çalışmada, özel okula giden öğrencilerin daha fazla tükenmişlik yaşadıklarını belirtmiştir. Seçer ve Gençdoğan (2012) ise genel liselerde öğrenim gören öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin diğer tüm liselere devam eden öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinden daha yüksek olduğunu belirlemişlerdir. Fen Lisesi öğrencilerinin bu okula belirli bir seçme sınavı ile girdikleri düşünüldüğünde, kendilerinden beklenen akademik başarıya ulaşabilmek için daha fazla ders çalışıp ödev yapmaya odaklandıkları, ders dışı sosyal, sanatsal ve sportif faaliyetlere minimum düzeyde katıldıkları bunun sonucunda tükenmişlik yaşadıkları, dinlenme ve eğlenmeye zaman ayıramadıkları düşünülebilir. Anadolu ve Meslek Lisesi öğrencilerinde ise akademik başarı kaygısının çok fazla yaşanmaması, müfredat programlarında daha çok uygulamalı derslerin bulunması, buna bağlı olarak ders dışı sosyal faaliyetlere daha fazla katılarak akran etkileşimlerinin yaşanması daha az tükenmişlik yaşamalarına neden olabilir.

Çalışmada, 12.sınıf öğrencilerinin daha fazla okula ilgi kaybı yaşadıkları, 10. sınıf öğrencilerinin ise aileden kaynaklı tükenmişlik yaşayıp dinlenme ve eğlenme gereksinimi duydukları belirlenmiştir. Genellikle öğrencilerin ortaokuldan liseye geçiş için sınavlara hazırladıkları ve yeni başladıkları lisenin ilk yılında bir rahatlama yaşadıkları düşünülebilir. Öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça okula ilgilerinin azaldığı ve ödev yapmaktan tükendikleri görülmektedir. Özellikle son sınıf öğrencilerinin, yükseköğretime hazırlanmaya odaklanmaları nedeniyle okula karşı ilgilerinin azaldığı düşünülebilir. Aileden kaynaklı tükenme yaşayan 10.sınıfların ise, diğerlerine göre daha fazla dinlenme ve eğlenme gereksinimi duymalarının bu tükenmişlikle ilgili olduğu düşünülebilir. Araştırma bulguları ile kısmen benzerlik gösteren bazı çalışmalarda, öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe tükenmeye daha yatkın hale geldikleri ve en az tükenmenin Hazırlık veya 9.sınıfta olduğu belirlenmiştir (Aypay ve Sever 2015; Kutsal ve Bilge 2012; Balkıs vd 2011; Çapulcuoğlu ve Gündüz 2013; Seçer 2015).

Çalışmada, öğrencilerin anne-babalarını genel olarak demokratik olarak algıladıkları, anne-babalarını demokratik olarak algılama durumu arttıkça okul tükenmişliklerinin azaldığı, otoriter ve koruyucu olarak algılama durumu arttıkça okul tükenmişliklerinin arttığı belirlenmiştir. Buna göre, koruyucu-istekçi anne-baba tutumlarının öğrenci tükenmişliğini artırdığı, demokratik tutumların öğrenci tükenmişliğini azalttığı söylenebilir. Araştırmanın bu bulgusundan farklı olarak Öztan (2014), yaptığı çalışmada öğrencilerin algıladıkları anne-baba tutumları ile tükenmişlik arasında anlamlı bir fark olmadığını belirlemiştir.

Sağlam (2007) çalışmasında ana-babalarını demokratik olarak algılayan lise öğrencilerinin, ana-baba iletişimlerinin daha olumlu ve sosyal destek düzeylerinin ana-babalarını otoriter olarak algılayan öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Anne-baba tutumlarının, çocukların kişilik gelişimi başta olmak üzere her gelişim alanı üzerinde etkili olduğu kabul edilen bir gerçektir. Anne-babaların çocuklarına karşı ölçülü ve tutarlı olmasını, çocuğun dengeli biçimde gelişimine fırsat tanıyan tutumun ise demokratik tutum olduğu vurgulanmaktadır (Özyürek ve Tezel Şahin 2012). Toplumumuzda özellikle annelerin koruyucu tutumları sıkça gözlenebilmektedir. Aşırı koruyucu tutum çocuğu bir başkasına bağımlı hale getirebilmekte, amaçlarına ulaşmada sürekli destek bekleyen, problemlerini onun yerine bir başkasının çözümlemesini alışkanlık haline getiren bireylerin yetişmesine neden olabilmektedir (Alisinanoğlu 2003). Araştırmalar, anne-babaları demokratik olan gençlerin, otoriter olanlara göre okulda daha başarılı, daha özgüvenli, daha az kaygılı, depresyona daha az eğilimli, kendini kabul etme, topluma uyum sağlama ve kendine saygı düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Kuzgun ve Eldeleklioğlu). Ergenlik dönemindeki ana-baba tutumu, ergenin gelişimini yoğun bir şekilde etkilerken yapılan baskılar ve sınava dönük olarak tekrarlanan anne-baba davranışları, ergeni ister istemez tükenme durumu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Aşırı bir sınav yükü altında yorulan ergen, anne ve babasının olumsuz tutumları ile ya daha fazla bunalmakta ya da kolay bir şekilde bu yorucu süreçten başarılı şekilde ayrılmaktadır (Çapulcuoğlu, 2012). Bu bağlamda anne-baba tutumlarının lise öğrencilerinin okul tükenmişlikleri üzerinde etkin rolü olduğu düşünülmektedir.

Ergenlik dönemi gelişimsel özellikler, gelecekle ilgili planlama, kendisi ve ailesinin beklentilerini karşılayabilme düşüncesi gibi nedenlerle öğrenciler için zor bir dönemdir. Bazı öğrenciler bu dönemdeki zorluklarla baş edebilirken bazı öğrenciler zorlanmaktadır. Bundan

dolayı tükenmişliğin bu dönemlerde incelenmesi ve gerekli çalışmaların yapılması rehberliğin önleyici ve koruyucu görevine fayda sağlayacaktır. Ortaöğretim kurumlarında çalışan psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenlerinin öğrencilere yönelik olarak okul tükenmişliğini azaltıcı çalışmalar yapmaları, anne-babalara yönelik olarak doğru anne-baba tutumları konulu eğitim programları düzenlemeleri yararlı olabilir. Okul yönetiminin toplam kalite çalışmaları çerçevesinde tükenmişliğe neden olan durumları gözden geçirerek tedbir almalarının aynı zamanda öğrencilerin akademik başarılarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma Karabük Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü Tarafından Desteklenmiştir. Proje Numarası: KBÜ-BAP-15/2-YL-049.

KAYNAKÇA

- Acar H, Çakır MA. (2015). Lise Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi: Yeşilova İlçesi Örneği. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34, 152-168.
- Alisinanoğlu F. (2003). Çocukların Denetim Odağı İle Algıladıkları Anne Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 97-107.
- Aypay A, Eryılmaz A. (2011). Lise Öğrencilerinin Derse Katılmaya Motive Olmaları İle Okul Tükenmişliği Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (21), 26-44.
- Aypay A, Sever M. (2011). "Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Tükenmişliğinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi", XI Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi Bildiri Kitabı. 5-7 Ekim 2011. İzmir.
- Aypay A, Sever M. (2015). School as if a workplace: Exploring burnout among high school students. *Journal of Theory and Practice*, 11 (2), 460-472.
- Balkıs M, Duru E, Buluş M, Duru S. (2011). Tükenmişliğin Öğretmen Adayları Arasındaki Yaygınlığı, Demografik Değişkenler ve Başarı İle İlişkisi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29)1, 151-165.
- Bilasa P. (2016). Ortaöğretim öğrencilerinin öğrenme ve ders çalışma stratejilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 79-122.
- Bülbül A. (2014). Ergenlerin Algılanan Anne Baba Tutumları İle Yakın İlişkilerindeki Psikolojik Eğilimleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. H.Ü. Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Çapulcuoğlu U. (2012). Öğrenci Tükenmişliğini Yordamada Stresle Başa Çıkma, Sınav Kaygısı, Akademik Yetkinlik ve Anne Baba Tutumları Değişkenlerinin İncelenmesi. Mersin Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Çapulcuoğlu U, Gündüz B. (2013). Lise Öğrencilerinde Tükenmişliğin Cinsiyet, Sınıf düzeyi, Okul Türü ve Algılanan Akademik Başarı Değişkenlerine Göre İncelenmesi. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(1),12-24.
- Gündüz B, Çapri B, Gökçakan Z. (2012).Üniversite Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (19), 38-55.
- Hummel RM, Gross AM. (2001). Socially anxious children: An observational study of parent-child interaction. *Child & Family Behavior Therapy*, 23, 19-42.
- Kutsal D, Bilge F. (2012). Lise Öğrencilerinin Tükenmişlik ve Sosyal Destek Düzeyleri. *Eğitim ve Bilim*, 37(164), 283-297.
- Kuzgun Y, Eldeleklioğlu J. (2012). Rehberlik ve Psikolojik Danışmada Kullanılan Ölçekler İçinde: *Anne Baba Tutumları Ölçeği* Ed: Yıldız Kuzgun, Feride Bacanlı. Ankara: Nobel Yayınları.
- Maslach C, Schaufeli WB, Leiter MP. (2001), Job burnout. *Annual Reviews of Psychology*, (52), 397-422.
- Oswalt A. (2010). An Introduction to Adolescent Development. Child Development Theoriy: Adolescence. <https://www.mentalhelp.net/articles/an-introduction-to-adolescent-development/> (23.12.2017).
- Ören N, Türkoğlu H. (2006). Öğretmen Adaylarında Tükenmişlik. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 65-75.
- Öztaş S. (2014). Ortaokul 6. 7. 8. Sınıf Öğrencilerinin Okul Tükenmişliklerinin Yaşam Doyumları ve Benlik Kurgusu Algıları Açısından İncelenmesi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Özyürek A, Tezel Şahin F. (2012). Anne-Baba Olmak ve Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları İçinde: *Anne Baba Eğitimi* Ed: T. Güler. Ankara: Pegem Akademi.
- Sağlam S. (2007). *Lise Öğrencilerinin Ana-Baba İletişimi Sosyal Destek ve Ana-Baba Tutumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Erzurum.

- Salanova M, Schaufeli W, Martinez I, Breso E (2010). How obstacles and facilitators predict academic performance: The mediating role of study burnout and engagement. *Anxiety, Stress, & Coping: An International Journal*, 23 (1), 53-70.
- Sarıgöz O, Çermik Y. (2012). Maslow'un Tükenmişlik Ölçeği İle MYO Öğrencilerinin Tükenmişlik Düzeylerinin Belirlenerek Değerlendirilmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 116-122.
- Seçer İ, Gençdoğan B. (2012). Ortaöğretim Öğrencilerinde Okul Tükenmişliğinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Turkish Journal of Education*, 1(2), 1-13.
- Seçer İ. (2015). Üniversite Öğrencilerinde Okul Tükenmişliği ile Psikolojik Uyumsuzluk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(1), 81-89.
- Sümer N, Güngör D. (1999). Çocuk Yetiştirme Stilllerinin Bağlanma Stilleri, Benlik Değerlendirmeleri ve Yakın İlişkiler Üzerindeki Etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 35-58.
- Temel F, Aksoy AB. (2010). *Ergen ve Gelişimi Yetişkinliğe İlk Adım* (3. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Türkmen M. (2011). Öznel İyi Oluşun Yapısı ve Ana-Baba Tutumları, Özsaygı ve Sosyal Destekle İlişkisi: Bir Model Sınaması. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara.